

Tudatában vagyunk annak, hogy a MÉM kutatóhelyek műszerellátottsága még mindig elmarad a kívánalmaktól. Lehetőségeinket azonban reálisan kell látnunk. A kutatómunka anyagi forrása — a MÉM központi kutatóintézetéinél és egyetemeinél — az állami költségvetés. A kutatásokra biztosított összeg évi növekedési üteme átlagosan 4⁰%. Ezért a következő tervidőszakban fokozottabban kell igénybevevünk — megfelelő együttműködéssel — a lehetséges külső anyagi forrásokat is. Jelentős segítséget nyújthatnak e vonatkozásban a vállalatok által adott hosszabb távú kutatási megbízások, valamint a fokozatosan kifejllesztendő tudományos termelési társulások.

Nagyobb gondot kell fordítanunk az ésszerű, takarékos gazdálkodásra, a termelés tartalékainak feltárására, a munka- és üzemszervezés korszerűsítésére, a meglévő gép- és műszerállomány ésszerűbb kihasználására s az ezekkel kapcsolatos beruházási tervek gondosabb előkészítésére és megalapozására.

Célkitűzéseinket és azok megvalósításának gondjait e tudományos értekezleten azért tartottam szűkségesnek feltárni, hogy egyértelműen megfogalmazódjék, hogy kizárólag a kutatás és gyakorlat eddiginél intenzívebb és célratoróbb összefogásával teremthetjük meg az erdőgazdaság és faipar fejlesztésének nélkülözhetetlen tudományos alapjait.

BARÁNYI LÁSZLÓ:

A KUTATÁS ÉS A GYAKORLAT KAPCSOLATA A KISKUNSAGI EFAG-BAN

Tudománypolitikai irányelveink egyik legfontosabb tétele a tudomány és a gyakorlat közötti szorosabb kapcsolatnak a megteremtését szorgalmazza. A kapcsolat és kölcsönhatás eredményeinek lemérése, számszerűsítése a népgazdaság különböző ágazataiban eltérő időközökben, más-más formában valósulhat meg. Sajátos helyzetet foglal el az erdőgazdálkodás, ahol az eredmények értékelése, felmérése sokszor csak évtizedek munkája alapján végezhető el. Hosszabb távon lehet csak értékelni, hogy ez a kapcsolat mennyiben határozta meg az erdőgazdálkodás fejlődését például a Duna—Tisza közén és a gyakorlat igényei miként hatnak ösztönzőleg a kutatásra.

Előjáróban néhány jellemző adat a Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságról. A gazdaság területének túlnyomó része a Duna—Tisza közti homokhátságon helyezkedik el, területe ma már meghaladja a 65 ezer ha-t. Fafajösszetételében a fenyők (erdei- és feketefenyő) vannak túlsúlyban, mintegy 45⁰%-os területi részarányal. Mindez nagyrészt az elmúlt évtizedek erdőtelepítési-fási-

tási tevékenységének eredménye. 1948 óta 27 000 ha új erdőtelepítéssel, 18 000 ha felújítással dicsekedhetünk. Bács-Kiskún megye erdősültsége a háború előtti 6,5%-ról 15% fölé emelkedett, vagyis több mint duplájára, és így a megye erdősültsége közelít a hegy-dombvidéki megyék erdősültségéhez.

A köztudatban erdősítőnek-fásítónak ismert gazdaság területén ma évente mintegy 200 ezer bruttó m³ fakitermelést végzünk, ami főleg az erdész elődeink jó munkáját dicséri. A század elején olyan neves szakemberek, tudósok tették szívügyükké a homokfásítás gondolatát, mint KAÁN KÁROLY, akinek személyes érdeme fűződik az alföldfásítási törvény megalkotásához, melyben a tudomány mai állása szerint is elfogadható megállapításokat tesz: sürgeti az erdőterület növelését (elsősorban az alföldfásítás útján), a gyorsan növő fafajok termesztését stb. Mai eredményeink közül nagy örökség fűződik KISS FERENC nevéhez, akiben az Alföldön immár uralkodóvá váló fafaj — a fenyő — meghonosítóját tiszteljük. Közismert, hogy a nagy gondolkodók és itt dolgozó szakemberek lelkesedése nem volt elegendő ahhoz, hogy a futóhomok megkötésében, a célszerű területhasznosításban gyökeres változás következzen be. A két világháború közötti időszakban Bács megye területén telepített erdők területe nem haladta meg a 6000 ha-t. Neves elődeink álmainak valóráváltása, az alföldfásítás gigászi munkája a felszabadulás után vette kezdetét. Az évről évre növekvő feladatok az 50-es évek végére évi 1600—2000 ha első kivitelű erdősítésben állapodtak meg.

Az országosan egyedülálló feladat megvalósításában, de a termelési folyamat minden egyéb fázisában is kezdettől fogva jelen voltak a kutatás, a tudomány képviselői. Az Erdészeti Tudományos Intézet kutatói határozták meg nagy alaposággal a tájegységre vonatkoztatva a talajtípusok, hidrológiai fokozatok, fizikai talajféleség, valamint termőréteg-mélység szerint az előforduló termőhelytípusok területi előfordulását és vetették meg ezzel a termelésbiztonság ökológiai alapjait. Ezt követte a különféle termőhelytípusokon telepíthető fafajok célállományainak, vágáskorának és fatermőképességüknek tudományos alapon való meghatározása. Mindezek eredményeként a néhai homokbuckákon, a rontott sarjerdők helyén nagy kiterjedésű, jelentős fatömeget produkáló fenyvesek létesültek, igazolva a fafajmegválasztás megalapozottságát és egyedüli járható útját.

Az adottságok és termelési célok tisztázása azonban csak a feladat egyik részét jelentette. A nagyarányú erdősítések kivitelezéséhez szükséges ültetési anyag termesztése jelentette a következő gondot. Ezen belül is külön feladatként jelentkezett a fenyőcsemetékkel való önellátás, a nagyüzemi, korszerű csemetermesztési eljárások kidolgozása. E téren jelentősebb előrelépés akkor következett be, amikor az 50-es évek végén a kutatás eredményeként a fenyőcsemete nevelés biológiai alapfeltétele — a mykorrhizálás — megoldást nyert. Jelentős fordulatot hozott a fenyőcsemete termesztésben a kézi munka felváltása gépekkel. Ebben is az Intézet kutatói voltak segítségünkre. Az általuk kialakított vetőgép, ápoló- és kiemelőgép lehetővé teszi a 2 éves magágyi csemete előállítására irányuló félintenzív termelési eljárásunk nagyfokú gépesítését. Ennek jelentősége azért is nagy, mivel a Kiskunságban is leapadt a kézi munkaerő, és a munkaerőgondok itt is állandósultak.

Az erdősítések kivitelezésében történelmi fordulatot jelentett a hagyományos kézi ültetés felváltása. Az évi 2000 ha-os erdősítési feladat hosszabb távon csak gépesítéssel volt megoldható. Az üzemi gyakorlat ezen nyomasztó gondján segítettek az Intézet munkatársai az egy- és kétsoros ültetőgépek gyors kialakításával. Közös erőfeszítéssel sikerült leküzdeni a gépi ültetéstől való idegenkedést

és meggyőzni szakembereinket arról, hogy a gépekkel végzett erdősítés jobb és eredményesebb, mint a hagyományos kézi munkáé. Míg 1960-ig a kézi ültetés volt a kizárólagos, 1965-ben már 1600 ha-t erdősítettünk géppel. Időközben import gépekből, ERTI kialakításból, saját üzemi újításainkból kialakult a felújítás és telepítés teljes talajelőkészítő erdősítési gépsora, technológiai rendje, amely módosításokkal ugyan, de főbb vonásaiban ma is jellemző erdőgazdaságunkra.

A kialakult technológia érvényesíti a homokfásítás úttörőinek tapasztalatait, amelyeket szakmánk kiváló tudósa — MAGYAR PÁL — az Alföldfásítás c. művében foglalt össze. Erdősítési módszerünkre a biztonságos eljáráshoz való ragaszkodás a jellemző, de ez nem jelenti a fejlődés iránti igény feladását. Különleges termőhelyi adottságaink között és az erdőművelési tevékenységnek a vállalati eredményre gyakorolt meghatározó szerepe miatt mindig kísérletező, újat kereső gazdaság voltunk. Folyamatosan tökéletesítettük a már meglévő technikai berendezéseket, a gépsorokat kiegészítettük új egységekkel s az elsők között voltunk, akik az új, részleges talajelőkészítésen alapuló mélylazításos erdősítési technológiát félüzemi méretekben, a variációknak szinte teljes skáláján kipróbáltuk.

Tapasztalataink alapján ez az energiatakarékosabb eljárás nem szolgálhatja a mélyforgatás teljes felváltását. A mélylazításos technológia alkalmazását a következő esetekben tartjuk célszerűnek:

- jó minőségű akác- és hazayár állományainknak sarjüzemmódban, gyökérszagattással történő felújításakor,
- erősen buckás, homoki formakincsben gazdag igen száraz vízgazdálkodású zárványterületeink beerdősítésekor,
- valamint azokon a területeken, ahol a környezetvédelmi, természetvédelmi célok dominálnak.

Az erdőművelés mechanikai berendezéseinek fejlesztése, választékuk bővítése mellett is behatóan foglalkozunk a kemizálással a talajelőkészítésben, ápolásban. Az ülésszak egyik vegyszerezéssel foglalkozó előadása is jelzi a szoros együttműködés kialakulását ezen a téren.

Az utóbbi évtized fejlesztési-kutatási munkáinak sajátossága, hogy ezek a 60-as évek közepén létesített Kísérleti Állomás munkatársaival karöltve kerültek kivitelezésre. A megyeszékhelyen létesített kutató bázis feladata egyrészt a helyi kísérletek irányítása, kezelése, kivitelezése, de ezzel egyidejűleg bővült a kutatási témák, feladatok skálája is. Az eddig felsorolt kutatási területek mellett erdővédelmi, erdőnevelési és az említett vegyszerezési kutatások indultak meg szervezett formában. A Kiskunsági EFAG területén napjainkban kb. 95 kísérleti parcellán cca 76 ha összerületen folynak különböző talajelőkészítési, ápolási, erdőnevelési, fajtaösszehasonlító, származási, vegyszerezési kísérletek, nem beszélve a kísérleti területekhez kevésbé kötődő gépesítési és termőhelyi kutatásokról.

A közgazdasági szabályozók módosulásával a vállalati gazdálkodás új igényeket támaszt napjainkban a kutatás felé, s emellett a feladatok nagyságrendjében is súlypont eltolódás következett be. A változatlan volumenű erdősítési feladatok mellett egyre nagyobb gondot jelent a nevelővágások szakszerű végrehajtása, de fel kell fokozatosan készülnünk az évenként növekvő, majd az ezredfordulón ugrásszerűen emelkedő fenyő véghasználatok korszerű gépesítésére, a fa teljes hasznosításának gépi megoldására. Az új helyzetből fakadó igények kerültek megfogalmazásra az ERTI-vel kötött 5 éves (1975—80. közötti időszakra szóló) kutatási megállapodásban. A kutatási szerződés tárgya: „A fe-

nyőfatermesztés komplex gépesítése”, a fontosabb részfeladatok a következők:

- Korszerű telepítési rendszerek tanulmányozása, a meglévő géppark felmérése, fejlesztésére javaslatlattétel.
- Egyszemélyes csemeteültetőgép kialakítása, műszaki és munkavédelmi vizsgálata.
- A nevelővágások gépesítésére és a fenyőállományokból kikerülő tisztítási anyag felhasználására, hasznosítására gépi megoldások keresése, ajánlások készítése piackutatás, a téma irodalmi feldolgozása alapján.
- Külön megrendelés alapján különböző erdőgazdasági gépek munkavédelmi vizsgálata.
- Feketefenyő rönkök minőségi romlásának vizsgálata a termelési időszak függvényében.
- Feketefenyőből készült szőlő-támaszlopok vizsgálata, a biztonságos vastagsági méret és optimális vegyszeres kezelés meghatározása.
- Akác magvetés vegyszeres talajfertőtlenítése különös tekintettel a gyomirtásra.

Erdősítési politikánk sikerei, a fenyőállományok túlsúlya és részarányuk várható további növekedése megfelelő alapot jelent a rendszerszemléletű fenyőtermesztés megvalósításához. Az eddigi tapasztalatokat felhasználva az ERTI Kecskeméti Kísérleti Állomása munkatársainak bevonásával összeállítjuk a fenyő fatermelési rendszer alapelveit a Duna—Tisza közti homokhátság viszonylatára a magtermeléstől a fakitermelésig.

A kutatás és gyakorlat kapcsolatában nemcsak igényeket támasztunk, hanem erőnköz mérten megfelelő támogatás nyújtására, feltételek megteremtésére is törekszünk. Az elmúlt évben a Kecskeméti Kísérleti Állomással összehangoltan pl. az ÖSA processzort és forwardert alkalmaztuk bér munka formájában, fenyő véghasználatokban. Az elsődleges üzemi érdekeket szolgáló vállalkozás a kutatás számára is jó lehetőséget nyújtott a többcélú gépek alkalmazási területeinek meghatározásához. Ugyancsak az elmúlt évben vizsgáltuk a kutatókkal együttműködve a Morbark—12 aprítógépet fenyő tisztítási anyag felkészítésében. Az aprítéktermelés üzemeltetési mutatóinak elemzésén kívül foglalkoztunk a fenyőapríték minőségi összetételének, az osztályozás lehetőségének elemzésével is. Súlyponti feladatainknak megfelelően nagy gondot fordítunk a nevelővágások gépesítésére. Jelenleg két finn gyártmányú Makeri géppel végzünk különböző technológiai változatokra vizsgálatokat szoros együttműködésben a Kísérleti Állomás illetékes kutatóival. A gépek üzemeltetési tapasztalatainak elsajátításához saját szakembereink mellett egy fő kutató finnországi útját is finanszíroztuk.

Az elmúlt időszakban elért eredmények után legyen szabad említést tenni a közeljövő feladatairól, azok kutatási vonatkozásairól.

- Az erdősítési feladatok továbbra is meghatározó szerepet töltenek be gazdaságunk tevékenységében. Statisztikai adatok szerint a megyében mintegy 60 ezer ha a 0—4 aranykorona értékű, szántóként üzemeltetett, erdősítésre váró mezőgazdasági terület. A szélsőséges termőhelyi viszonyokon az erdősítés sikere továbbra sem nélkülözheti a termőhelyfeltárást, a tudományosan megalapozott fafaj-megválasztást.
- A telepítések és felújítások komplex gépesítésére folytatni kell energia-takarékos géprendszerek kidolgozását, lehetőleg kerekese traktor bázisán.
- Nélkülözhetetlen a rendszerszemléletű fenyőtermesztés, a fafajban rejlő lehetőségek feltárása, a felhasználói körzetek meghatározása, a feketefenyővel kielégíthető faigények előrejelzése.

- Szükséges a nagy volumenben jelentkező nevelővágások komplex gépesítésének mielőbbi megoldása, a megkezdett félüzemi kísérletek folytatása, azok kiegészítése a gallyazás, darabolás, tüleválasztás gépesítésével a teljes biomasza hasznosítása érdekében. Ugyanakkor gondoskodni kell az erdőből kivitt tápanyagok visszapótlásáról. A trágyázási technológia kidolgozása laboratóriumi felszereltséget igénylő kutató munka.
- A fenyő monokultúrákban fellépő károsítók biológiájának további tanulmányozása szükséges a védekezési lehetőségek, módszerek tökéletesítése érdekében. Ezt azért is fontosnak tartjuk, mert sok erdősítésre átadott területen az erősen veszélyeztetett fenyő az egyetlen telepíthető fafaj.
- Fontos a kémiai-mechanikai gyomirtás kombinált alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata, a vegyszerek hatása az erdősítések élővilágára.
- A többcélú fakitermelő gépek bevezetését fokozatosan elő kell készíteni a fenyvesekben, a gépi munkák költségelemzését, a gazdaságossági küszöb meghatározását el kell végezni.
- Nagyon fontos feladatunk a fenyő telepítések felfutása mellett kiemelten foglalkozni az őshonos lomb és akác fafajok további sikeres telepítésével, megfelelő termőhelyen jó minőségű állományok létrehozásával. Bizunk abban, hogy a szelektált, kiváló tulajdonságokkal rendelkező akác szaporító anyag —, amely szintén a Tudományos Intézet nemesítő munkája alapján jött létre — erre a jövőben mind több lehetőséget nyújt.
- A Duna—Tisza közti homokhátság célszerű vízkészlet-gazdálkodásának megteremtése érdekében az erdő és víz kapcsolatát is vizsgálni kell, nehogy túlzott arányú erdősítésekkel az utókor számára a jelenleginél kedvezőtlenebb adottságokat hagyjunk örökül.

E rövid felsorolás természetesen nem tekinthető teljesnek, remélem azonban, sikerült képet adni a kutatás és a gyakorlat közötti szoros kapcsolatról a Kis-kunsági EFAG területén. Erdőgazdaságunk sajátos helyzete, az alföldfásítás gondolata már évtizedekkel ezelőtt vonzotta a szakmánk tudományos művelőit. Jóleső érzéssel nyugtazzuk, hogy a közelmúltban és a jelen időszakban is kutatóink támogatják, segítik a népgazdaságilag fontos célok, régen csak álomnak tekintett megvalósulását.

